GIMNAZIUL DE STAT DIN RĂDĂUȚI (1872-1918)

CONSTANTIN UNGUREANU

Învățământul secundar din Bucovina

Până la mijlocul secolului al XIX-lea, sistemul de învățământ din Bucovina a fost slab dezvoltat, iar marea majoritate a populației, mai ales românii şi ucrainenii, erau neştiutori de carte. După Revoluția din 1848, învățământul a început să se dezvolte şi în Bucovina, dar abia după anul 1869 s-a deschis un număr mare de şcoli primare şi a crescut semnificativ numărul copiilor şcolarizați.

În Monarhia Habsburgică era prevăzută, pentru învățământul secundar, o instruire separată pentru băieți şi fete. Şcolile secundare frecventate de băieți se numeau gimnazii, iar şcolile similare pentru fete se numeau licee. Primul gimnaziu pentru băieți din Bucovina a fost înființat în 1808, la Cernăuți. Mai bine de 50 de ani, acest gimnaziu a fost unica şcoală secundară din Bucovina. Abia în 1860 a fost înființat al doilea gimnaziu de băieți, la Suceava, iar în 1863 s-a deschis Şcoala Reală din Cernăuți. Atât Gimnaziul din Suceava, cât şi Şcoala Reală Superioară din Cernăuți au fost susținute financiar de Fondul Bisericesc Ortodox din Bucovina.

În ultimele decenii de stăpânire austriacă, în cele mai importante oraşe din Bucovina au fost înființate noi gimnazii şi licee, iar instruirea se realiza preponderent în limba germană. Doar unele obiecte erau predate şi în limbile română sau ruteană, dar în principal doar pentru elevii de naționalitate respectivă. În ajunul declanşării Primului Război Mondial, în Bucovina fiinţau 13 gimnazii pentru băieți, dintre care patru germane (la Cernăuți, Siret, Gura Humorului şi Storojineț), patru germano-române (la Cernăuți, Câmpulung, Rădăuți şi Suceava), două germano-ucrainene (la Cernăuți şi Coțmani), două ucrainene (la Vaşcăuți şi Vijnița) şi un gimnaziu privat polon (la Cernăuți). Potrivit statisticilor austriece, în anul şcolar 1913/1914, aceste gimnazii erau frecventate de 6 108 elevi. După limba maternă, 3 136 (51,3%) de elevi erau vorbitori de germană, 1 393 (22,8%) – ruteni, 1 268 (20,8%) – români, 292 (4,8%) – polonezi şi 19 – alte naționalități. Contingentul elevilor era foarte divers şi după confesiuni. Cei mai mulți elevi erau

Analele Bucovinei, **XX**, *1* (40), p. – , Bucureşti, 2013

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

mozaici (2 422 – 39,6%) şi ortodocşi (2 107 – 34,5%), urmaţi de romano-catolici (815 – 13,3%), greco-catolici (510 – 8,3%) şi protestanţi (218 – 3,6%)[1].

La Cernăuţi existau atunci şi două şcoli reale, una susţinută de Fondul Bisericesc şi alta de stat, ambele cu limba germană de instruire. La gimnazii se studiau mai aprofundat limbile clasice (latină şi greacă), pe când la şcolile reale se atrăgea o mai mare atenţie limbilor moderne, în special franceză şi engleză, precum şi unor obiecte cu înclinaţie tehnică.

La sfârşitul stăpânirii austriece, în Bucovina existau şi şase licee pentru fete: trei licee cu câte şase clase (la Cernăuţi, Rădăuţi şi Suceava), unul cu patru clase la Gura Humorului, unul cu trei clase la Cernăuţi, susţinut de Fondul Bisericesc, şi încă unul, privat, în capitala Bucovinei. Toate liceele respective erau cu limba germană de instruire. În anul şcolar 1913/1914, aceste licee erau frecventate de 1 388 de eleve. Marea majoritate a elevelor de la licee era vorbitoare de limbă germană (953), urmate de române (308), rutene (51) şi poloneze (48). După confesiuni, 707 eleve erau mozaice, 359 – ortodoxe, 221 – romano-catolice, 54 – protestante, 15 – greco-catolice[2].

Înfiinţarea Gimnaziului din Rădăuţi

La momentul adoptării noii legi a învăţământul din Austria, în 1869, în Bucovina fiinţau doar două gimnazii pentru băieţi, la Cernăuţi şi Suceava. În 1870, la Gimnaziul Superior din Cernăuţi activau 29 de profesori şi îşi făceau studiile 569 de elevi, iar la Gimnaziul Ortodox din Suceava lucrau 13 profesori şi învăţau 256 de elevi. Tot atunci, la Şcoala Reală Superioară Ortodoxă din Cernăuţi activau 24 de profesori şi studiau 339 de elevi. În total, la cele trei şcoli secundare din Bucovina activau 66 de profesori şi îşi făceau studiile 1 164 de elevi. După limba maternă, 38,9% dintre elevi erau germani (inclusiv evrei), 20,7% – polonezi, 20,4% – români şi 20% – ruteni[3].

Lipsa unei şcoli secundare se resimţea mai ales în zona Radăuţilor, situată la distanţă mare de Cernăuţi şi Suceava, unde existau sate mari româneşti, dar şi mulţi locuitori de etnie germană, maghiară, evreiască. Lipsa şcolilor primare, mai ales în

[1] *Oesterreichische Statistik*, Ediţie nouă, vol. 17, Wien, 1919, 3 Heft, p. 50–53; Constantin Ungureanu, *Bucovina în perioada stăpânirii austriece. 1774–1918*, Chişinău, 2003, p. 265.

[2] *Oesterreichische Statistik*, Ediţie nouă, vol. 17, Wien, 1919, 3 Heft, p. 60–61.

[3] *Die Hoch- und Mittelschulen der im Reichsrahte vertretenen Königreiche und Ländern von 1851 bis 1870*, în vol. *Mittheilungen aus dem Gebiete der Statistik*, 18 Jg., III Heft, Wien, 1871, p. 65, 98, 104.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

satele româneşti, nu permitea deschiderea unor noi şcoli secundare. Către anul 1855, în districtul Rădăuți existau şcoli primare doar în oraşul Rădăuți, în coloniile germane şi maghiare, precum şi în satul Vicovul de Sus.

În perioada 1857–1865, prefect al districtului Rădăuți a fost românul Mihai Pitei, care a depus eforturi susținute pentru deschiderea unor noi şcoli primare în satele româneşti din district. Pentru îmbunătățirea sistemului de învățământ din district, Mihai Pitei a reuşit să înființeze, în 1864, un fond şcolar, iar banii necesari i-a obținut de la mai mulți proprietari de pădure şi de la primăria oraşului Rădăuți. El i-a convins pe circa 800 de proprietari de pădure să renunțe la obligațiunile lor, în valoare de 32 000 de florini, pe care le primiseră cu ocazia răscumpărării servitudinilor, în favoarea unui fond şcolar. De asemenea, oraşul Rădăuți a donat în acest scop titlurile împrumutului de stat, în valoare de 14 000 de florini. Scopul acestei fundații era de a construi un edificiu în oraşul Rădăuți, în care să fie adăpostită primăria, o şcoală primară completă şi un gimnaziu inferior de patru clase[4].

În 1866, prefectul Mihai Pitei a preluat o altă funcție, iar cauza sa pentru înființarea unui gimnaziu la Rădăuți a fost continuată de noul prefect, Orest Renei de Herşeni. Către anul 1870, capitalul fondului şcolar ajunsese la suma de 60 000 de florini. O parte dintre aceşti bani a fost utilizată pentru înființarea unei şcoli primare bine organizate în Rădăuți. Astfel, era îndeplinită una dintre condițiile principale pentru înființarea unei şcoli secundare.

La 22 februarie 1871, în şedința consiliului local, primarul Rădăuților, Josef Imrichowski, a anunțat că Ministerul Cultelor şi Învățământului intenționa să înființeze un nou gimnaziu superior în Bucovina. La propunerea primarului, consiliul a adoptat unanim o adresare către baronul Felix Pino, preşedintele Bucovinei, prin care se cerea înființarea noului gimnaziu la Rădăuți. Baronul Felix Pino a susținut activ această inițiativă şi a intervenit favorabil pe lângă instanțele de resort imperiale. Demersul s-a bucurat de succes şi deja la 15 august 1871 a fost emis un ordin imperial, prin care se aproba înființarea unui gimnaziu real de stat inferior în oraşul Rădăuți. În acelaşi ordin se mai preciza că salariul profesorilor şi materialele didactice urmau să fie asigurate de către stat, iar comunitatea locală urma să asigure viitorul gimnaziu cu un local şi întreținerea acestuia[5]. În şedința consiliului local din 19 august 1871, primarul Josef Imrichowski a anunțat despre aprobarea respectivă. În aceeaşi şedință,

[4] Gabriel von Mor, *Geschichte der Gründung und Erweiterung des k.k. Gymnasiums in Radautz* (în continuare se va cita Gabriel von Mor, *Geschichte der Gründung*), în vol. *XVII Jahresbericht des k.k. Staats-Ober-Gymnasiums in Radautz über das 25. Schuljahr 1896–1897*, Radautz, 1897, p. 7; Emanoil Isopescu, *Anuarul I al Liceului de Stat „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți pe anul şcolar 1921–1922*, Cernăuți, 1923, p. 21.

[5] Constantin Morariu, *Die Gymnasien der Bukowina*, în „Romänische Revue", V Jg., 1889, p. 478–479.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

preşedintele Bucovinei, baronul Felix Pino, şi prefectul districtului Rădăuţi, Orest Renei de Herşeni, au fost numiţi cetăţeni de onoare ai oraşului Rădăuţi[6].

La 22 august 1871 a fost emis ordinul ministerial nr. 9 594, care preciza condiţiile necesare pentru deschiderea gimnaziului la Rădăuţi. Potrivit ordinului respectiv, primăria oraşului Rădăuţi trebuia să pună la dispoziţie o clădire corespunzătoare pentru gimnaziu, care să cuprindă şi o locuinţă pentru director şi servitor, să asigure sursele necesare pentru întreţinerea edificiului, să aibă grijă de iluminarea şi încălzirea clădirii, să procure mobilierul necesar şi să remunereze un servitor[7].

În acel moment exista în oraş o clădire destul de mare, neutilizată, unde anterior a funcţionat un spital militar al hergheliei de cai din Rădăuţi. Ministerul Agriculturii, în gestiunea căruia se afla clădirea respectivă, a aprobat darea în arendă a acestei clădiri la un preţ foarte avantajos, pentru a fi utilizată de comunitate în scopuri şcolare. Totodată, Direcţia Domeniilor Fondului Bisericesc urma să asigure viitorul gimnaziu cu lemnele necesare pentru încălzirea edificiului şcolar. Aceste condiţii fiind asigurate, în şedinţa din 7 septembrie 1871, Consiliul local a hotărât să accepte prevederile înaintate de guvern. Această decizie a fost confirmată de administraţia districtului Rădăuţi în şedinţa din 7 martie 1872.

Contractul formal între Consiliul Şcolar al Bucovinei şi comunitatea oraşului Rădăuţi a fost încheiat abia la 8 aprilie 1875. Acordul respectiv prevedea deschiderea unui gimnaziu inferior la Rădăuţi, cu predarea obligatorie a desenului în toate clasele şi opţional a limbii franceze, în clasele a III-a şi a IV-a. Limba generală de instruire în gimnaziu urma să fie germana. Salariile directorului şi ale corpului didactic trebuiau să fie plătite de către stat, iar retribuţia pentru orele de religie urma să fie suportată din fondurile bisericeşti ale diferitelor confesiuni din Bucovina. Toate celelalte cheltuieli pentru întreţinerea şcolii urmau să fie suportate de comunitatea locală[8].

La 21 aprilie 1872 s-a încheiat contractul cu Ministerul Agriculturii privind închirierea edificiului fostului spital al hergheliei din oraş, în condiţii foarte avantajoase, până în 1890. Imediat după aceasta au început lucrările de amenajare a acestei clădiri, astfel ca din toamna aceluiaşi an să fie deschisă oficial noua instituţie şcolară. Comunitatea locală a alocat suma de 5 000 de florini pentru lucrările de amenajare a clădirii respective, iar aceste lucrări au fost conduse de inginerul Hermann Ambrosius. La 28 august 1872, această clădire a fost vizitată de inspectorul şcolar provincial Josef Marek şi viitorul director al gimnaziului, profesorul Ernst Rudolf Neubauer[9].

[6] Gabriel von Mor, *op. cit.*, p. 8–9.
[7] Emanoil Isopescu, *op. cit*., p. 22.
[8] Gabriel von Mor, *op. cit.*, p. 10–11; Emanoil Isopescu, *op. cit*., p.22–24.
[9] Gabriel von Mor, *op. cit.*, p. 12.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

La 13 septembrie 1872 a urmat numirea oficială a profesorului Ernst Rudolf Neubauer în funcția de director al noii şcoli secundare din Bucovina. Până atunci acesta a activat ca profesor de istorie la Gimnaziul din Cernăuți, în perioada 1860–1863 fiind şi dascălul lui Mihai Eminescu[10]. Imediat după numire, Ernst Rudolf Neubauer s-a mutat la Rădăuți, iar în perioada 20–27 septembrie 1872 s-a ocupat de primirea şi înscrierea elevilor în clasa I a Gimnaziului din Rădăuți.

Gimnaziul inferior din Rădăuți (1872–1881)

Inaugurarea oficială a Gimnaziului inferior din Rădăuți a avut loc la 1 octombrie 1872. La această festivitate au participat directorul, împreună cu primii doi profesori ai gimnaziului, Ladislaus Zbierzchowski von Grzymata şi Ioan Procopovici, precum şi un număr mare de oaspeți, printre care prefectul districtului Rădăuți, Orest Renei de Herşeni, primarul oraşului, Josef Imrichowski, directorul hergheliei şi consilierul gubernial Wenzel Hecke, preşedintele districtului, Hermann Ambrosius ş.a[11].

Procesul de instruire la acest gimnaziu a început la 9 octombrie 1872. Deoarece numărul elevilor înscrişi în clasa I a fost foarte mare, au fost deschise două secții. În primul an de studiu, la Gimnaziul din Rădăuți au învățat 75 de elevi, majoritatea fiind catolici şi vorbitori de limbă germană. După limba maternă, 43 de elevi erau germani, 14 – polonezi, 12 – români şi şase erau ruteni; după confesiuni, 47 erau catolici, 15 – ortodocşi, 11 – mozaici şi un elev – evanghelic (vezi tabelul din anexă).

În anii următori s-a deschis câte o clasă nouă, astfel că în anul şcolar 1875/1876 Gimnaziul din Rădăuți şi-a completat toate cele patru clase inferioare. Atunci acest gimnaziu era frecventat de 132 de elevi, dintre care 69 erau vorbitori de limbă germană, 43 – români, 10 – polonezi şi şapte – ucraineni; după confesiuni, 49 erau catolici, 46 – ortodocşi, 29 – mozaici şi cinci – evanghelici. În următorii cinci ani, numărul elevilor de la această şcoală secundară a stagnat şi chiar s-a redus nesemnificativ, din cauză că nu au fost deschise şi clase gimnaziale superioare (vezi tabelul din anexă).

În primul an de studii, la Gimnaziul din Rădăuți s-a deschis şi o bibliotecă, pentru care guvernul a acordat o subvenție de 750 de florini. De asemenea, la inițiativa directorului, mai multe persoane din zona Rădăuțiului au adunat suma de 442 de florini pentru susținerea noii instituții de învățământ. S-a remarcat în mod special parohul ortodox Dimitrie Siretean, din Vicovu de Sus, care a donat suma de 100 florini. Datorită acestui sprijin financiar, în primul an de studii a fost înființată o bursă de 25 de florini, menită să susțină pe elevii mai săraci ai gimnaziului. La

[10] Petru Bejenaru, *Compendiu istoriografic al Liceului Teoretic „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți*, Iaşi, 1997, p. 20.

[11] Gabriel von Mor, *op. cit.*, p. 12.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

9 mai 1873, Gimnaziul din Rădăuți a fost vizitat de ministrul Agriculturii, Chlumecky, care s-a interesat în detaliu despre activitatea şcolii[12].

În primii ani de fiinţare, Gimnaziul din Rădăuți a activat ca o şcoală secundară reală, cu predarea obligatorie a desenului în toate cele patru clase şi a limbii franceze, începând cu clasa a III-a. Potrivit planului de învățământ, în clasa I elevii aveau săptămânal câte două ore de religie, separat pentru diferite confesiuni, opt de limbă latină, patru de desen, câte trei de germană, geografie cu istorie şi matematică, două de ştiinţele naturii şi o oră de caligrafie, iar limba română era predată câte două ore pe săptămână, în principal pentru elevii de naționalitate română. În total, elevii aveau de învățat câte 28 de ore pe săptămână. În clasa a II-a programul de învățământ rămânea practic neschimbat, cu o singură excepție: se mai adăuga în plus o oră de geografie cu istorie[13].

Începând cu anul şcolar 1874/1875, când s-a deschis clasa a III-a, elevii au trebuit să aleagă între limbile greacă şi franceză. Elevii care învățau greaca se considerau umanişti şi urmau să-şi continue studiile într-un gimnaziu superior, iar cei care studiau franceza, se considerau realişti şi urmau să-şi continue învățătura într-o şcoală reală superioară. Începând cu clasa a III-a, elevii aveau numai câte şase ore de latină săptămânal, în schimb trebuiau să învețe câte şase ore de limbă greacă, respectiv câte cinci ore de limbă franceză. În semestrul I elevii aveau două ore de ştiinţele naturii, iar în semestrul al II-lea – două ore de fizică. Elevii din clasa a III-a nu mai aveau ore de caligrafie, iar limba română era predată doar facultativ, câte două ore pe săptămână[14].

În clasa a IV-a elevii aveau de învățat aceleaşi obiecte ca şi în clasa a III-a. Elevii studiau săptămânal câte şase ore de latină, câte patru de greacă sau franceză şi patru ore de istorie cu geografie, câte trei de germană, matematică, fizică şi desen, precum şi câte două ore de religie şi română – în total 30 de ore pe săptămână. Acest program de învățământ a rămas nemodificat până în anul şcolar 1878/1879. Diriginte în clasa I era suplinitorul Johann Wojciechowski, în clasa a II-a – Ioan Procopovici, în a III-a – profesorul Nikolaus Ustyanowicz şi în clasa a IV-a – suplinitorul Dominik Bressan[15].

La 30 iunie 1878, Ministerul Cultelor şi Învățământului din Austria a emis un ordin de transformare a 19 gimnazii reale în gimnazii clasice. Aceeaşi soartă a avut-o şi Gimnaziul Inferior din Rădăuți. Începând cu anul şcolar 1878/1879, toți elevii de la această şcoală secundară au fost obligați să învețe limba greacă, iar franceza s-a predat doar ca obiect facultativ. Totodată, desenul a continuat să fie

[12] *Ibidem*, p.13.

[13] Gabriel von Mor, *Historisch-statistischer Rückblick auf das I. Vierteljahrhundert des Bestandes des k.k. Gymnasiums in Radautz* (în continuare se va cita Gabriel von Mor, *Historisch-statistischer Rückblick auf das I. Vierteljahrhundert*), p. 4, 6.

[14] *Ibidem*, p. 6.

[15] *Ibidem*, p. 6.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

studiat ca obiect obligatoriu în toate cele patru clase inferioare gimnaziale. Până în anul şcolar 1880/1881, elevii de la Gimnaziul din Rădăuți au învățat următoarele obiecte:

Programul de învățământ la Gimnaziul din Rădăuți în anii şcolari 1878/1879 – 1880/1881[16]

Obiectul de studiu	Clasa I	Clasa a II-a	Clasa a III-a	Clasa a IV-a
Religia	2	2	2	2
Latina	8	8	6	6
Greaca	–	–	5	4
Germana	3	3	3	3
Româna	2	2	2	2
Geografia cu istoria	3	4	3	4
Matematica	3	3	3	3
Ştiinţele naturii	2	2	2 (I sem.)	–
Fizica	–	–	2 (II sem.)	3
Desenul	4	4	4	3
Caligrafia	1	1	–	–
Total	**28**	**29**	**30**	**30**

Chiar din primii ani de fiinţare a Gimnaziului din Rădăuți, cei mai săraci elevi au fost susținuți cu diferite burse şi ajutoare materiale. Astfel, în 1874 s-au acordat două, în 1875 – trei şi în 1876 – patru burse a câte 100 de florini fiecare; în 1874 – două burse a câte 50 florini; în 1875 – o bursă de 24 florini, iar în 1878 – o altă bursă de 50 florini[17]. Sume importante se cheltuiau şi pentru salarizarea învățătorilor de la acest gimnaziu. Astfel, potrivit unei statistici din 1877, directorul gimnaziului avea un salariu de 2 000 de florini anual, iar şase învățători aveau în total 6 125 de florini (un învățător – 1 400 florini, altul – 1 200, trei învățători – câte 1000 florini fiecare şi ultimul – numai 525 florini anual). În afară de aceasta, directorul mai primea un adaos de activitate de 140 florini, iar cei şase învățători – câte 200 de florini fiecare, în total 1 340 de florini[18].

După ce în toamna anului 1875 s-a înfiinţat ultima clasă inferioară la Gimnaziul din Rădăuți, Primăria şi Consiliul local al oraşului au solicitat deschiderea în următorii ani şi a claselor superioare la această instituție de învățământ. La 15 septembrie 1875, în şedinţa Consiliului local s-a adoptat o adresare către Ministerul Cultelor şi Învățământului, prin care se solicita transformarea Gimnaziului inferior din Rădăuți într-un Gimnaziu superior complet, cu opt clase. Această solicitare era motivată şi prin faptul că în 1875 se înfiinţa Universitatea din Cernăuți, iar în Bucovina existau doar două gimnazii superioare

[16] *Ibidem*, p.7.
[17] Constantin Morariu, *Die Gymnasien der Bukowina*, p. 479.
[18] Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți (în continuare se va cita A.S.R.C.), Fond *211*, inv. 1, dosar 1273, fila 47.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

complete. La 1 octombrie Ministerul Cultelor şi Învăţământului a refuzat să dea curs acestei solicitări, astfel că şi în următorii ani Gimnaziul din Rădăuţi a funcţionat doar cu clase inferioare. Peste aproape doi ani, la 12 mai 1877, autorităţile centrale au anunţat că Gimnaziul din Rădăuţi ar putea fi completat cu clase superioare, dar cu următoarea condiţie – costurile suplimentare să nu fie suportate de către stat[19].

La 30 octombrie 1878, Consiliul local s-a adresat cu o nouă rugăminte către Dieta Bucovinei, prin intermediul deputatului Emil Miskolczy, prin care solicita completarea Gimnaziului din Rădăuţi cu clase superioare. Răspunsul din partea autorităţilor centrale a venit la 29 decembrie 1878. Ministerul Cultelor şi Învăţământului de la Viena menţiona că cererea respectivă va putea fi aprobată dacă oraşul Rădăuţi şi provincia vor aloca anual suma de 7 000 de florini pentru întreţinerea unui gimnaziu superior. Peste o lună, la 30 ianuarie 1879, Consiliul local a adoptat o decizie, prin care aproba oferirea către stat a sumei de 1 000 florini în primul an de înfiinţare a clasei a V-a, a 2 000 de florini în anul următor şi a câte 2 500 de florini în următorii opt ani, după completarea claselor a VII-a şi a VIII-a. Totodată, s-a solicitat Dietei Bucovinei să se aprobe o subvenţie şi din partea autorităţilor provinciale, pentru a se putea obţine aprobarea respectivă din partea autorităţilor centrale[20].

Dieta Bucovinei a hotărât, în şedinţa din 15 iulie 1880, să acorde anual statului suma de 3 000 de florini, pentru a susţine un gimnaziu superior la Rădăuţi, dar cu condiţia ca şi în clasele superioare de la acest gimnaziu limba română să fie predată ca obiect obligatoriu pentru elevii români. După aprobarea acestei subvenţii, Consiliul local al oraşului Rădăuţi a solicitat, în şedinţa din 18 iulie 1880, înfiinţarea clasei a V-a chiar de la 1 septembrie 1880. Însă Ministerul Cultelor şi Învăţământului, prin decizia din 26 august 1880, a menţionat următoarele: clasa a V-a nu putea fi deschisă în anul şcolar 1880/1881, deoarece bugetul din anul respectiv nu prevedea mijloacele necesare[21].

La 12 septembrie 1880, oraşul Rădăuţi a fost vizitat de împăratul Franz Josef I al Monarhiei Austro-Ungare. Cu această ocazie, Consiliul local s-a adresat împăratului cu rugămintea să sprijine înfiinţarea claselor superioare la Gimnaziul din Rădăuţi. Împăratul a susţinut această iniţiativă, iar la 18 octombrie 1880 a fost emis un ordin împărătesc de completare a Gimnaziului Inferior din Rădăuţi cu clase superioare. Ministerul Cultelor şi Învăţământului a aprobat o decizie în acest sens la 6 iulie 1881[22]. Astfel, după cinci ani de funcţionare doar a claselor inferioare, se aproba completarea Gimnaziului din Rădăuţi cu clase superioare.

[19] Gabriel von Mor, *Geschichte der Gründung*, p. 14–15.
[20] Emanoil Isopescu, *op. cit*., p. 25.
[21] Gabriel von Mor, *op. cit.*, p. 18.
[22] *Ibidem*, p. 19.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

Gimnaziul superior din Rădăuți

La 1 septembrie 1881, după nouă ani de existență, la Gimnaziul din Rădăuți se înființa a V-a clasă gimnazială, cu 39 de elevi. În următorii ani s-au deschis alte clase superioare, astfel că, începând cu anul şcolar 1884/1885, Gimnaziul din Rădăuți a funcționat cu opt clase complete. În această perioadă s-au efectuat mai multe schimbări importante, au fost amenajate noi cabinete pentru clasele superioare şi au fost angajați mai mulți profesori şi învățători.

Odată cu lărgirea gimnaziului s-a schimbat şi conducerea instituției de învățământ. La 10 septembrie 1882, directorul Ernst Rudolf Neubauer şi-a luat un concediu de trei luni, iar apoi a solicitat să fie pensionat. Totuşi, el a mai condus gimnaziul pe parcursul întregului an şcolar 1882/1883. Abia la 31 august 1883, profesorul de la Gimnaziul Superior din Cernăuți, Heinrich Klauser, originar din oraşul Siret, a fost numit în funcția de director al Gimnaziului din Rădăuți. Primul director al gimnaziului, Ernst Rudolf Neubauer, a rămas să locuiască la Rădăuți, unde a şi decedat, la 4 mai 1890. Datorită eforturilor directorului Heinrich Klauser, la 25 iunie 1891 a fost ridicat un monument în cimitirul din Rădăuți, unde era înmormântat Ernst Rudolf Neubauer[23].

Noul director a reuşit în scurt timp să amelioreze starea mai multor cabinete şcolare, a adus mobilier nou, a completat biblioteca şcolară cu cărți noi. Grație eforturilor directorului Heinrich Klauser, la 2 februarie 1884 a luat ființă Societatea pentru susținerea elevilor săraci vrednici de la Gimnaziul din Rădăuți. Această asociație a fost susținută financiar de către diferiți cetățeni ai oraşului Rădăuți, în frunte cu primarul Adolf Meran, de preoți, funcționari, învățători şi profesori. În primul an de activitate, această societate a adunat peste 1 500 de florini şi a acordat ajutor celor mai săraci elevi, în valoare de aproape 300 de florini. Pe parcursul anilor 1885–1896, această asociație a fost susținută financiar cu suma de 12 360 florini şi în aceeaşi perioadă a susținut elevii cu 5 008 florini. La sfârşitul anului 1896, Societatea dispunea de surse financiare în valoare de aproape 7 820 de florini[24].

După înființarea claselor superioare, programul şcolar a suferit unele modificări neesențiale. Deşi se afla în districtul cu cea mai numeroasă populație românească din Bucovina, la Gimnaziul din Rădăuți toate obiectele erau predate exclusiv în limba germană, iar limba română era predată doar ca obiect facultativ, câte două ore pe săptămână, cu precădere elevilor de naționalitate română. Limba franceză era studiată în continuare doar ca obiect facultativ. Începând cu anul şcolar 1882/1883, numărul orelor de limbă germană în clasele I şi a II-a s-a mărit de la trei la patru pe săptămână, iar în celelalte clase erau predate în continuare câte trei ore săptămânal.

[23] *Ibidem*, p. 20.
[24] *Ibidem*, p. 50–51.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

În 1884 a fost întărit programul de învățământ pentru Gimnaziul superior din Rădăuți care, cu mici excepții, a rămas în vigoare până la izbucnirea războiului. Elevii aveau cele mai multe ore de limbă latină (câte opt în clasele I şi a II-a, câte şase în clasele a III-a, a IV-a, a V-a şi a VI-a şi câte cinci în ultimele două clase) şi limbă greacă (câte patru sau cinci lecții săptămânal, din clasa a III-a până în clasa a VIII-a). În toate clasele elevii învățau câte trei sau patru ore de istorie cu geografie, precum şi câte trei ore de matematică. Câte două ore de ştiințele naturii se studiau în primele două clase inferioare şi primele două clase superioare, iar fizica era studiată în clasele a III-a (în semestrul II) şi a IV-a, respectiv în clasele a VII-a şi a VIII-a. În ultimele două clase gimnaziale superioare, elevii studiau şi câte două ore de filosofie. Numai în clasele inferioare erau predate lecții de desen (câte patru ore în clasele I, a II-a şi a III-a şi trei în clasa a IV-a) şi de caligrafie (câte o oră în primele două clase). În toate clasele elevii mai aveau câte două ore de religie pe săptămână, care erau predate separat pentru elevii de diferite confesiuni[25].

Începând cu anul şcolar 1891/1892, în conformitate cu Decizia ministerială din 17 iunie 1891, la toate gimnaziile din Austria s-a redus numărul orelor de desen în clasele inferioare, de la patru la trei ore pe săptămână. Gimnastica s-a introdus ca obiect opțional în anul şcolar 1882/1883, dar abia din 1909 s-a predat în mod obligatoriu pentru toate clasele, câte două ore săptămânal. Din anul şcolar 1882/1883 s-a introdus, ca obiect facultativ, şi muzica vocală. Începând cu anul 1885/1886 şi până la izbucnirea războiului, s-a predat în mod regulat stenografia. Profesorul Bressan a predat limba italiană, dar numai în anul şcolar 1875/1876. Din anul 1903/1904 s-a predat şi limba engleză ca obiect facultativ. În anul şcolar 1900/1901 s-a introdus şi limba ucraineană ca obiect opțional, dar din cauza lipsei de elevi, acest curs a fost desființat în 1908/1909[26].

Mai multe cursuri la Gimnaziul din Rădăuți erau predate ca obiecte facultative. După ce acest gimnaziu a devenit clasic, limba franceză s-a predat doar ca obiect facultativ pentru elevii din clasele III–VIII. Anual aceste cursuri erau frecventate în medie de circa 40–50 de elevi. După ce au fost înființate clasele superioare, desenul în aceste clase a fost studiat ca obiect neobligatoriu. Începând cu anul 1883, elevii au avut ca obiect facultativ muzica şi gimnastica. Orele de gimnastică erau frecventate de majoritatea elevilor. Chiar din primul an şcolar, limba română a fost predată ca obiect opțional şi pentru elevii care nu erau de naționalitate română. Totuşi, acest curs de limbă română a fost frecventat în medie doar de circa 20–30 elevi de alte naționalități. Ca obiect facultativ era predată şi religia pentru elevii de confesiune evanghelică şi mozaică. În anul şcolar 1894/1895, de exemplu, 305 elevi au frecventat orele de gimnastică, 114 au învățat muzica, 45 – franceza, 30 – româna, 22 – stenografia şi 16 – desenul. Tot atunci,

[25] Gabriel von Mor, *Historisch-statistischer Rückblick auf das I. Vierteljahrhundert*, p. 8.
[26] Emanoil Isopescu, *op. cit*., p. 25.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

161 de elevi au studiat orele de religie pentru mozaici, iar 22 – pentru evanghelici[27]. Peste mai bine de un deceniu, în anul şcolar 1906/1907, 48 de elevi au studiat limba română ca obiect relativ obligatoriu, aceştia fiind de naţionalitate română, iar alţi 40 de elevi de alte naţionalităţi au învăţat româna ca obiect opţional. În acelaşi an şcolar, numai 21 de elevi au frecventat cursul facultativ de limbă franceză, 21 de elevi au învăţat la orele facultative muzica bisericească ortodoxă, iar 18 – muzica bisericească catolică[28].

În 1884, pe lângă Gimnaziul din Rădăuți a fost înființat un curs pentru ucenici meseriaşi. Ordinul ministerial de înființare a acestui curs a fost emis la 21 noiembrie 1883, iar şcoala a fost deschisă la 2 ianuarie 1884. Această şcoală profesională de perfecţionare urma să fie formată dintr-un curs pregătitor şi două clase, să se afle sub conducerea directorului gimnaziului şi să fie găzduită în clădirea gimnaziului[29]. Elevii de la cursul pregătitor trebuiau să aibă săptămânal câte două ore de citit, scris, socotit şi desen, în total opt ore pe săptămână. În clasa I se învăţau patru ore de desen elementar manual, câte două ore de desen geometric, studiul afacerilor şi socotitul profesional, în total zece ore. În clasa a II-a elevii studiau patru ore de desen de specialitate, două ore de contabilitate, socotit profesional şi legislaţia în domeniu, două ore de istorie şi câte o oră de geografie şi igienă, în total zece ore[30]. Obiectele de la cursul pregătitor erau predate de învăţători de la şcolile primare, iar cele din clasele I şi a II-a de profesori şi învăţători de la gimnaziu.

În 1884 s-a deschis concomitent cursul pregătitor şi clasa I, iar anul următor a fost înființată şi clasa a II-a. În 1885, la cursurile pentru ucenici meseriaşi s-au înscris 139 de elevi, dintre care 72 în cursul pregătitor, 44 în clasa I şi 24 în clasa a II-a. Marea majoritate a elevilor erau germani de confesiune catolică. Pe parcursul primilor 14 ani de fiinţare a acestei şcoli de ucenici meseriaşi, din 1884 până în 1897, s-au înscris în total 2 093 de elevi, în medie câte 150 de elevi pe an. Din totalul acestor elevi, 1 810 (86,5%) erau vorbitori de limbă germană, 137 (6,5%) – români, 87 (4,2%) – polonezi şi 52 (2,5%) – ruteni; după confesiuni, 1 523 (72,8%) erau romano-catolici, 274 (13,1%) – mozaici, 154 (7,4%) – ortodocşi şi 140 (6,7%) – protestanţi[31]. Aceste cursuri pentru ucenici meseriaşi s-au ţinut anual, până la declanşarea războiului.

În ultimul deceniu al sec. al XIX-lea a crescut rapid numărul elevilor de la Gimnaziul din Rădăuți. Dacă în 1890 această şcoală secundară era frecventată de 235 de elevi, peste trei ani erau mai mult de 300, iar în anul şcolar 1895/1896 – peste 400 de elevi (vezi tabelul din anexă). Creşterea rapidă a contingentului de elevi necesita înființarea unor secţii paralele pentru clasele supraaglomerate. În

[27] Gabriel von Mor, *Geschichte der Gründung*, p. 77.
[28] A.S.C.R., Fond *211*, inv. 1, dosar 8531, fila 15.
[29] Gabriel von Mor, *op. cit.*, p. 20.
[30] Idem, *Historisch-statistischer Rückblick auf das I. Vierteljahrhundert*, p. 33.
[31] *Ibidem*, p. 39–41.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

anul şcolar 1890/1891, în clasa I s-au înscris 75 de elevi, iar în anul următor 71. În anul şcolar 1892/1893, când în clasa I erau 89 de elevi, a fost înfiinţată o secţie paralelă[32]. În următorii ani au mai fost înfiinţate două secţii paralele pentru clasele inferioare. Lipsa unor spaţii corespunzătoare era cauza principală a claselor supraaglomerate.

În 1895 s-a produs o schimbare în conducerea Gimnaziului din Rădăuţi. La 27 ianuarie 1895, Heinrich Klauser a fost numit director al Gimnaziului Superior din Cernăuţi, iar profesorul Gabriel von Mor, care atunci îndeplinea funcţia de director interimar la Gimnaziul din Cernăuţi, a fost numit, la 16 februarie 1895, director al Gimnaziului din Rădăuţi. Preluarea oficială a acestei funcţii s-a realizat la 3 martie 1895, în prezenţa inspectorului şcolar provincial Carl Tumlirz[33]. Gabriel von Mor, născut în 1848 în oraşul Brixen din Tirol, a condus Gimnaziul din Rădăuţi până la izbucnirea războiului.

În 1908, Ministerul Cultelor şi Învăţământului din Austria a realizat o anchetă, la care au participat specialişti din diferite ramuri de specialitate din toate provinciile austriece. Scopul acestei anchete a fost reformarea şcolilor secundare din Monarhie. Au fost prezentate membrilor anchetei respective câte două referate, elaborate de specialişti din diferite domenii de activitate. Rezultatul principal al acestei anchete a fost reducerea numărului de note şi simplificarea examenelor de maturitate. De asemenea, au fost create tipuri noi de şcoli secundare, dar care nu aveau toate drepturile unui gimnaziu clasic. Din această cauză, doar puţine şcoli secundare au acceptat să fie transformate după noul model. În Bucovina, doar Gimnaziul Real din Gura Humorului a fost reformat.

În ultimii ani de stăpânire austriacă, la Gimnaziul din Rădăuţi era în vigoare următorul orar şcolar:

Programul de învăţământ la Gimnaziul din Rădăuţi înainte de război[34]

Obiectele	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Religia	2	2	2	2	2	2	2	2
Limba germană	4	4	3	3	3	3	3	3
Limba latină	8	7	6	6	6	6	5	5
Limba greacă	–	–	5	4	5	5	4	5
Limba română	3	3	3	3	2	2	2	2
Istoria	–	2	2	2	3	4	3	4/3
Geografia	2	2	2	2	1	1	–	–
Matematica	3	3	3	3	3	3	3	2
Ştiinţele naturii	2	2	–	–	3	2	–	–
Fizica	–	–	2	3	–	–	4	3/4

[32] Idem, *Geschichte der Gründung*, p. 23.
[33] *Ibidem*, p. 56.
[34] Emanoil Isopescu, *op. cit*., p. 30.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

Filosofia	–	–	–	–	–	–	2	2
Desenul	3	3	2	2	–	–	–	–
Caligrafia	1	–	–	–	–	–	–	–
Gimnastica	2	2	2	2	2	2	2	2
Total	**30**	**30**	**32**	**32**	**30**	**30**	**30**	**30**

După cum reiese şi din tabelul de mai sus, elevii din toate clasele aveau cele mai multe ore de limbi clasice. În toate clasele se predau săptămânal 49 ore de latină, 28 de greacă, 26 de germană. Limba română era obiect obligatoriu doar pentru elevii români. În clasa a VIII-a, în semestrul I se învățau câte patru ore de istorie şi trei de fizică, iar în al II-lea semestru – câte trei de istorie şi patru de fizică. În total, în cele opt clase, erau predate 244 de ore pe săptămână.

Corpul didactic

Fiind o şcoală secundară cu limba germană de instruire, marea majoritate a profesorilor şi învățătorilor de la Gimnaziului din Rădăuți au fost germani, evrei, polonezi, care erau vorbitori de germană. Români erau doar profesorii care predau limba română şi religia ortodoxă şi, foarte rar, aceştia predau şi alte obiecte. Marea majoritate a profesorilor erau veniți din alte provincii austriece şi nu cunoşteau nici limba, nici tradițiile şi obiceiurile populației băştinaşe.

În perioada 1872–1914, Gimnaziul din Rădăuți a avut trei directori, toți de naționalitate germană. Ernst Rudolf Neubauer, născut la 17 aprilie 1828 în Iglau, a sosit în Bucovina după Revoluția din 1848 şi a activat mai bine de două decenii la Gimnaziul din Cernăuți. Din 1872 până în aprilie 1883 a fost director al Gimnaziului din Rădăuți. El era specialist pentru germană, istorie şi geografie. În afară de activitatea didactică, Neubauer a scris proză şi poezii, a cercetat şi a publicat materiale istorice despre Bucovina, fiind o persoană bine cunoscută în întreaga provincie. După pensionare, Ernst Rudolf Neubauer a rămas să locuiască la Rădăuți, unde a şi decedat şi a fost înmormântat în 1891[35].

Al doilea director al Gimnaziului din Rădăuți a fost Heinrich Klauser, originar din oraşul Siret. Fiind specialist pentru obiectele de istorie şi geografie, el şi-a început activitatea didactică în 1865, la Şcoala Reală Superioară din Cernăuți, iar din 1866 până în 1883 a activat la gimnaziul din capitala Bucovinei. La 31 august 1883 a preluat conducerea Gimnaziului din Rădăuți şi s-a aflat în fruntea acestei instituții de învățământ aproape 12 ani, până în 1895, când a revenit la Cernăuți în funcția de director al Gimnaziului Superior din oraş. Heinrich Klauser a ocupat şi alte funcții importante în sistemul de învățământ bucovinean, fiind inspector şcolar al districtului Siret (1869–1875), membru al Comisiei de examinare a şcolilor primare (1871–1874), membru al Consiliului Şcolar

[35] Petru Bejenaru, *op. cit.*, p. 20–21.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

Provincial (1892–1894)[36], membru al Consiliului şcolar orăşenesc Cernăuţi (din 1904).

Gabriel von Mor, născut la 22 mai 1848 în oraşul Brixen din Tirol, a fost al treilea director al gimnaziului rădăuţean. Fiind profesor gimnazial pentru limbile latină şi greacă, el a activat mai întâi în şcoli secundare din oraşele Feldkirch şi Salzburg. A sosit în Bucovina în 1872 şi a activat ca învăţător, apoi ca profesor la Gimnaziul din Cernăuţi, până în 1895. La 3 martie 1895 a preluat conducerea Gimnaziului din Rădăuţi şi a condus această instituţie de învăţământ până la declanşarea Primului Război Mondial. Gabriel von Mor a publicat şi câteva materiale foarte valoroase şi detaliate despre Gimnaziul din Rădăuţi în primii 25 de ani de activitate.

În primii ani de fiinţare a Gimnaziului din Rădăuţi, majoritatea cadrelor didactice erau învăţători suplinitori, dar treptat a crescut numărul profesorilor şi învăţătorilor titulari. În anul şcolar 1875/1876, de exemplu, la şcoala din Rădăuţi activau un director, doi profesori, patru învăţători suplinitori şi patru învăţători alăturaţi (Nebenlehrer). Corpul didactic al gimnaziului s-a mărit după înfiinţarea claselor superioare, în anii 1882–1885. În anul şcolar 1889/1890, la acest gimnaziu deja lucrau un director, 12 profesori, doi învăţători titulari, un învăţător suplinitor şi patru învăţători alăturaţi[37].

În anul şcolar 1884/1885, când se înfiinţa şi a VIII-a clasă superioară, la acest gimnaziu activau următoarele cadre didactice: directorul Heinrich Klauser, profesor de geografie şi istorie; profesorii Nikolaus Ustyanowicz, pentru geografie şi istorie; Anton Paul pentru matematică şi fizică; Severin Jankowski, Carl Wolf şi Heinrich Betzwar, toţi trei pentru limbile latină şi greacă; învăţătorii gimnaziali Franz Maxa, pentru latină şi greacă; Gustav Ficker, pentru ştiinţele naturii; Eugen Maximovici, pentru desen; Ilie Cărăuş, pentru română şi istorie; Hermann Rump, pentru limba germană; suplinitorul Demeter Czechowski, pentru latină şi greacă; doi învăţători suplinitori de religie, Josef Mykietiuk, pentru romano-catolici şi Ioan Chelariu, pentru ortodocşi. Tot atunci mai activau trei cadre didactice ca învăţători auxiliari. Isak Kunstadt preda religia pentru elevii mozaici, Ludwig Thom avea ore de franceză, iar Christophor Issakiewicz era responsabil de orele de gimnastică[38].

Pe parcursul activităţii şcolii, corpul didactic a suferit modificări frecvente, datorită angajării de noi persoane sau transferării unor învăţători la alte instituţii de învăţământ. Mulţi învăţători de la această instituţie se bucurau de mare autoritate şi au fost apreciaţi pentru activitatea desfăşurată la catedră. Astfel, profesorii Nakolaus Ustyanowicz (în 1885/1886) şi Anton Paul (în 1887/1888) au fost promovaţi în categoria de nivelul VIII, unde ajungeau doar cei mai buni specialişti

[36] Gabriel von Mor, *Geschichte der Gründung*, p. 56.
[37] *Ibidem*, p. 66.
[38] *Ibidem*, p. 21.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

în domeniu. Profesorul de religie catolică Josef Mykietiuk a devenit, la 13 martie 1890, membru de onoare al Consistoriului catolic din Lemberg, iar profesorului de religie ortodoxă Ioan Chelariu i s-a acordat, în anul şcolar 1895/1896, gradul de exarh. Profesorul de desen Eugen Maximovici a întreprins în 1893 o călătorie de jumătate de an în Italia pentru perfecționare în domeniul artelor, iar profesorul de limbă latină şi greacă, Siegfried Lederer, a beneficiat în 1896 de o bursă de specializare în Italia şi Grecia[39].

În primii 25 de ani de ființare, la Gimnaziul din Rădăuți au activat trei directori, 29 de profesori şi învățători titulari, 16 învățători suplinitori şi nouă învățători alăturați, în total 57 de cadre didactice. Dintre aceştia, patru au activat mai puțin de un an, opt – un an; 21 – de la 2 la 5 ani; nouă – de la 6 la 10 ani; 13 – peste 10 ani; doi profesori – mai mult de 20 de ani[40]. Profesorii Nikolaus Ustyanowicz şi Anton Paul s-au angajat la Gimnaziul din Rădăuți în aceeaşi zi, pe 12 iulie 1873, având ambii, în 1897, câte 24 de ani de activitate. 16–17 ani au profesat la această instituție învățătorii de religie Josef Mykietiuk (din 1880) şi Ioan Chelariu (din 1880), precum şi învățătorul de română Ilie Cărăuş (din 1881). Perioade îndelungate au lucrat la acest gimnaziu profesorii Severin Jankowski (1876–1890), Carl Wolf (1877–1890), Hermann Rump (1883–1896), Eugen Maximovici (1883–1894). Parohul evanghelic Eduard Kerek a ținut ore de religie pentru elevii evanghelici din 1872 până în 1889, Ludwig Thom a predat limba franceză din 1874 până în 1890, Christophor Issakiewicz activa ca învățător de gimnastică timp de 14 ani, din 1883, iar rabinul Isak Kunstadt avea ore de religie pentru elevii mozaici din 1884. Mai mult de zece ani au fost directori Ernst Rudolf Neubauer (1872–1883) şi Heinrich Klauser (1883–1895)[41], iar Gabriel von Mor a preluat conducerea şcolii în 1895 şi s-a aflat în fruntea acestei instituții până la izbucnirea războiului.

Marea majoritate a cadrelor didactice de la Gimnaziul din Rădăuți erau veniți în Bucovina din diferite provincii austriece. Astfel, din 45 de profesori şi învățători titulari şi suplinitori, care au activat la acest gimnaziu în perioada 1872–1897, numai 14 erau originari din Bucovina, restul erau din alte provincii ale Monarhiei Habsburgice, inclusiv 11 din Boemia şi Moravia, opt din Galiția, cinci din oraşul Viena, doi din Ungaria. În această perioadă, la Gimnaziul din Rădăuți au predat doar câțiva profesori şi învățători de naționalitate română, printre care Ioan Chelariu (în anii 1880–1897), Ilie Cărăuş (1881–1897), Ioan Procopovici (1872–1880), Eugen Maximovici (1883–1894), Constantin Procopovici (1880–1883), Severin Procopovici (doar un semestru în 1896)[42]. Învățătorii de religie erau salarizați de către comunitățile religioase respective. În 1893, de exemplu, Fondul Bisericesc Ortodox al Bucovinei plătea anual lui Ioan Chelariu, învățător de religie

[39] *Ibidem*, p. 22.
[40] *Ibidem*, p. 55.
[41] *Ibidem*, p. 55–60, 64–65.
[42] *Ibidem*, p. 56–64.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

ortodoxă, suma de 1 450 de florini, dintre care 1 000 de florini salariu şi 450 de florini ca supliment de plată pentru activitate[43].

Situaţia nu s-a schimbat radical nici în următoarea etapă, până în 1914. În instituţia principală a Gimnaziului din Rădăuţi au activat cadre didactice de naţionalitate germană din diferite provincii austriece, iar profesori sau învăţători români erau cu precădere doar pentru obiectele de limbă română şi religie ortodoxă. În ajunul declanşării războiului, în 1914, director al gimnaziului continua să fie profesorul Gabriel von Mor. Atunci activau la instituţia principală a gimnaziului 12 profesori titulari: Ioan Chelariu, Dr. Samuel Spitzer, Josef Nowak, Mendel Feller, Friedriech Süssner, Albert Kollmann, Kornel Hahon, Maximilian Januszewski, Dr. Siegfried Weinstein, Calistrat Şotropa, Karl Schüttler şi dr. Ludwig Kohler. Din cei 12 profesori, jumătate erau originari din diferite localităţi bucovinene, câte doi erau veniţi din Boemia şi Moravia, unul din Silezia şi unul din Viena[44]. Doar doi profesori erau de naţionalitate română: Ioan Chelariu preda din 1880 religia pentru elevii ortodocşi, iar Calistrat Şotropa era profesor de limbă română.

În 1914 mai funcţionau la instituţia principală a Gimnaziului din Rădăuţi şapte învăţători suplinitori (dr. Jakob Rosenberg, Adolf Huttmann, Albrecht Pscheidt, Heinrich Kottlar, Johann Slama, Max Drucker şi Leopold Kersch), toţi fiind originari din Bucovina, dar niciunul de naţionalitate română. Tot atunci, Martin Decker era învăţător de religie pentru elevii evanghelici, iar Jakob Hoffmann – pentru elevii mozaici, Ioan Tiron era învăţător de gimnastică, Stanislaus Tillinger era învăţător provizoriu, iar Johann Lang şi George Urmă erau asistenţi[45]. Aşadar, în 1914, la instituţia principală a gimnaziului rădăuţean activau în total 26 de cadre didactice, dintre care numai patru (Ioan Chelariu, Calistrat Şotropa, Ioan Tiron şi George Urmă) erau de naţionalitate română.

Contingentul de elevi

Statisticile şcolare austriece oferă diverse informaţii despre elevii de la şcolile secundare, cum ar fi numărul elevilor din fiecare an şcolar, după limba maternă, confesiuni, locul de naştere sau vârstă. La Gimnaziul din Rădăuţi numărul elevilor a crescut constant în primii ani după înfiinţare, dar apoi s-a produs o stagnare, până în anul şcolar 1881/1882. După înfiinţarea claselor superioare, numărul elevilor a depăşit cifra de 200, dar abia după 1892 a avut loc o nouă creştere rapidă. În perioada 1895–1900, la Gimnaziul din Rădăuţi au învăţat anual mai mult de 400 de elevi. A urmat aproape un deceniu, când la acest gimnaziu au

[43] A.S.C.R., Fond *211*, inv. 1, dosar 3728, fila 19.

[44] Galina Czeban, Elmar Lechner (editori), *Deutschsprachige Quellen zur Geschichte des Bildungswesens der Bukowina um 1900*, Klagenfurt, 1994, p. 65–66.

[45] *Ibidem*, p. 66.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

studiat anual mai puțin de 400 de elevi şi abia în ultimii ani din ajunul războiului, în anii şcolar 1909/1910 – 1913/1914, la instituția principală a şcolii din nou au învățat în fiecare an mai mult de 400 de elevi (vezi tabelul din anexă).

Fiind o instituție de învățământ cu limba germană de instruire, şi marea majoritate a elevilor erau vorbitori de limbă germană. Numărul elevilor de confesiune mozaică a crescut rapid, mai ales după anul şcolar 1891/1892, iar în ultimul deceniu dinaintea izbucnirii războiului, circa jumătate dintre elevii şcolii erau de naționalitate evrei. Cu mici excepții, elevii de confesiune mozaică se considerau germani după limba maternă. Deşi Gimnaziul din Rădăuți era situat în partea centrală a Bucovinei, cu populație majoritar românească, numărul elevilor români de la această instituție şcolară a fost destul de redus. Anual îşi făceau studiile la acest gimnaziu circa 50–60 de elevi de naționalitate română. Numai în perioada 1895–1901 s-au înscris în fiecare an circa 75–80 de elevi români. În afară de germani, evrei şi români, la Gimnaziul din Rădăuți au învățat şi elevi de naționalitate poloneză sau ucraineană, dar numărul lor a fost pe parcursul întregii perioade relativ mic. Cei mai mulți elevi de naționalitate poloneză au învățat în perioada 1883/1884 – 1896/1897, când anual se înscriau la şcoală de la 20 până la 28 de elevi. Cifra maximă de elevi ruteni a fost atinsă în anii şcolari 1894/1895 – 1896/1897, când au învățat câte 22–23 de elevi de naționalitate ucraineană. Ulterior, numărul elevilor ruteni a scăzut constant şi aproape a dispărut după 1905 (vezi tabelul din anexă).

În primii 24 de ani de funcționare a gimnaziului, în cataloagele şcolare de la începutul fiecărui an şcolar au fost înscrişi în total 5 623 de elevi, inclusiv 180 particulari. Din totalul acestor elevi, 4 748 au promovat în semestrul II, iar 875 (16% din total) au rămas repetenți sau au părăsit şcoala. Numărul elevilor, mai ales în clasele inferioare, era foarte mare, depăşind frecvent cifra de 40–50 de elevi într-o clasă. Secții paralele au ființat doar pentru clasele I şi a II-a (în anii şcolari 1872/1873 – 1874 şi după anul 1893). Peste 70 de elevi într-o clasă s-au înregistrat în clasa I (în 1891–1892) şi în clasa III-a (în 1895–1896). În schimb, în clasele superioare învățau, în medie, câte 20–30 de elevi într-o clasă[46].

Potrivit unor calcule, în perioada 1872–1896, la începutul semestrului II au fost înscrişi anual în total 4 748 de elevi, dintre care, după limba maternă, 2 771 (58,4%) erau germani, 1 171 (24,7%) – români, 475 (10%) – polonezi, 281 (5,9%) – ruteni, 19 – armeni, 18 – maghiari şi 13 – alte naționalități. În aceeaşi perioadă, numărul elevilor după confesiuni s-a repartizat astfel: 1 538 (32,4%) – romano-catolici, 1 362 (28,7%) – mozaici, 1 345 (28,3%) – ortodocşi, 253 (5,3%) – evanghelici, 197 (4,1%) – greco-catolici, 28 – armeni ortodocşi şi 25 – armeni catolici[47]. Aşadar, în primii 25 de ani de ființare a Gimnaziului din Rădăuți, aproape 60% dintre elevi au fost germani şi evrei, circa 1/4 români, 10% polonezi

[46] Gabriel von Mor, *Geschichte der Gründung*, p. 68.
[47] *Ibidem*, p. 79.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

şi 6% ucraineni. Totodată, circa 1/3 dintre elevii gimnaziului au fost romano-catolici, circa 28–29% – mozaici sau ortodocşi, peste 5% – germani protestanţi şi circa 4% – ucraineni greco-catolici.

În perioada 1872–1896, circa 24,4% dintre elevii acestui gimnaziu erau din oraşul Rădăuţi, 60,5% – din alte localităţi bucovinene, 8,2% – din Galiţia, 2,1% – din alte provincii austriece şi 4,8% – din alte ţări, cei mai mulţi din România. Foarte interesante sunt şi informaţiile despre originea socială a elevilor de la această şcoală. Astfel, din totalul elevilor, care în primii 25 de ani au fost înscrişi la această instituţie de învăţământ, 27,7% erau fii de funcţionari, 20,1% proveneau din familii de comercianţi, 17,3% – din familii de proprietari (cei mai mulţi din familii de ţărani), 15,8% – din familii de meseriaşi, 12% – fii de preoţi, 3,9% – proveneau din familii de militari, iar restul de 3,2% – din alte pături sociale. Numărul elevilor din familii de comercianţi şi meseriaşi a crescut rapid, mai ales în ultimul deceniu al sec. al XIX-lea, când s-a mărit şi ponderea elevilor de confesiune mozaică[48].

Începând cu anul 1885, la Gimnaziul din Rădăuţi s-au susţinut examene de maturitate. Timp de 12 ani, din 1885 până în 1896, la aceste examene s-au înscris 376 de candidaţi, dintre care 265 elevi oficiali şi şapte particulari, precum şi 104 externişti, din afara şcolii. Dintre aceşti candidaţi, 332 au susţinut examenele de maturitate, inclusiv 251 elevi oficiali, patru particulari şi 77 de externişti[49].

În primii ani, printre absolvenţii gimnaziului erau şi mulţi elevi români. Astfel, numai în anii 1885, 1887 şi 1888, examenele de maturitate au fost susţinute de 46 de elevi, dintre care 20 erau români[50]. Ulterior, ponderea absolvenţilor de naţionalitate română s-a diminuat semnificativ. Astfel, în 1890, au susţinut examenele de absolvire 36 de elevi, inclusiv 14 evrei, 11 germani, patru români, patru ucraineni, doi armeni şi un polonez. Peste 10 ani, în 1900, din 29 de absolvenţi, 19 erau evrei, patru germani, trei ucraineni, numai doi români şi un rus. În total, în decursul anilor 1885–1900, gimnaziul rădăuţean a fost absolvit de 73 de elevi de naţionalitate română, cei mai mulţi în anii 1888 (zece absolvenţi), 1898 (opt), 1887 (şapte), 1886, 1893 şi 1895 (câte şase), 1894 (cinci), 1889, 1890 şi 1892 (câte patru absolvenţi)[51].

Potrivit statisticii oficiale, pentru anul şcolar 1890/1891 la Gimnaziul din Rădăuţi învăţau 243 de elevi, inclusiv şapte particulari. După limba maternă, 141 erau germani, 56 români, 25 polonezi, 17 ruteni, doi maghiari şi un armean, iar după confesiuni, 78 erau mozaici, 71 romano-catolici, 68 ortodocşi, 16 evanghelici, nouă greco-catolici şi un armean ortodox. 208 elevi erau născuţi în diferite

[48] *Ibidem*, p. 80–81.
[49] *Ibidem*, p. 74–75.
[50] Constantin Morariu, *Die Gymnasien der Bukowina*, p. 480.
[51] Luca Bejenaru, *Aspecte din istoria învăţământului rădăuţean*, în „Analele Bucovinei”, Bucureşti, an I, nr. 2, 1994, p. 343.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

localități bucovinene, 19 erau originari din Galiția, şapte din România, trei din Ungaria. Din totalul elevilor, 139 plăteau taxă de şcolarizare, în valoare totală de 4 560 de florini, 100 erau scutiți de taxe, iar patru plăteau doar parțial. În acelaşi timp, 18 elevi beneficiau de diferite burse, în valoare totală de 989,25 florini[52].

Peste cinci ani, în anul şcolar 1895/1896, Gimnaziul din Rădăuți era frecventat de 406 elevi, dintre care 17 particulari. După limba maternă, cei mai mulți elevi erau germani (281), urmați de români (77), polonezi şi ucraineni (câte 23), iar după confesiuni, 159 erau mozaici, 111 romano-catolici, 92 ortodocşi, 31 evanghelici, 16 greco-catolici, doi armeni catolici, un armean ortodox. Cei mai mulți elevi erau din Bucovina (358), 31 – din Galiția, 7 – din România, restul – din alte provincii austriece. Elevii de la gimnaziu aveau vârste cuprinse între 11 şi 22 de ani, dintre care cinci elevi aveau 11 ani, 34 – 12 ani, 61 – 13 ani, 56 – 14 ani, 58 – 15 ani, 54 – 16 ani, 49 – 17 ani, 32 – 18 ani, 26 – 19 ani, 19 – 20 ani, 7 – 21 ani, 3 – 22 de ani. În acelaşi an şcolar, 198 de elevi plăteau taxă de şcolarizare, 209 erau scutiți de taxă, iar şapte plăteau doar o taxă parțială. Tot atunci, 26 de elevi beneficiau de diferite burse, în valoare totală de 1 633 de florini[53].

Prin Ordinul ministerial din 19 aprilie 1870, se stabilea o taxă şcolară de 16 florini pe an sau 8 florini pe semestru. Aceste taxe au fost în vigoare până în 1885. Potrivit ordinului din 18 noiembrie 1884, elevii din clasele inferioare ale Gimnaziului din Rădăuți trebuiau să plătească anual o taxă de şcolarizare de 20 florini, iar cei din clasele superioare – câte 24 de florini pe an[54]. Din anul 1886 a survenit o nouă mărire a acestei taxe. Conform Ordinului ministerial din 12 iunie 1886, elevii din toate clasele urmau să plătească o taxă de şcolarizare de 30 de florini pe an sau 15 florini pe semestru. În perioada 1872–1885, elevii de la Gimnaziul din Rădăuți au plătit taxe de şcolarizare în valoare de 18 728 florini, în anul şcolar 1885/1886 – 2 846 florini, iar în perioada 1886–1896 – 50 635 florini. Timp de 24 de ani, elevii de la acest gimnaziu au plătit în total suma de 72 209 florini[55].

Totuşi, mulți elevi săraci erau scutiți de această taxă de şcolarizare. Potrivit statisticilor şcolare, din totalul de 4 748 de elevi care s-au înscris la gimnaziu în perioada 1872–1896, în semestrul I au plătit taxa de şcolarizare 3 311 elevi (63,8% din total), iar în semestrul al II-lea – 2 582 elevi (54,4%). În acelaşi timp, au fost scutiți de această taxă 1 849 (35,7%) de elevi în semestrul I şi 2 129 (44,8%) în semestrul al II-lea. Un număr foarte mic de elevi au plătit doar parțial această taxă[56].

Elevii cei mai buni de la gimnaziu primeau şi burse diferite. Încă în primul an şcolar, directorul Ernst Rudolf Neubauer a înființat prima bursă, în valoare de

[52] A.S.C.R., Fond *211*, inv.1, dosar 3366, fila 22.
[53] *Ibidem*, dosar 4118, fila 29–30.
[54] Constantin Morariu, *Die Gymnasien der Bukowina*, p. 480.
[55] Gabriel von Mor, *Geschichte der Gründung*, p. 83.
[56] *Ibidem*, p. 83.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

25 florini anual, iar în următorul an şcolar a fost înfiinţată a doua bursă, de aceeaşi valoare. Aceste două burse, care purtau numele lui Neubauer, au existat până în anul şcolar 1883/1884, cât timp Neubauer a condus respectivul gimnaziu.

În primul deceniu de fiinţare a gimnaziului, au mai fost înfiinţate câteva burse, care aveau diferite denumiri şi erau oferite celor mai sârguincioşi elevi. Aceste burse se acordau elevilor, indiferent de naţionalitate sau confesiune. La 17 februarie 1884, Fondul Bisericesc Ortodox a decis să acorde anual câte zece burse, în valoare de 80 de florini fiecare, pentru elevii ortodocşi de la cele trei gimnazii existente atunci în Bucovina. Deşi nu s-a precizat câte burse să se acorde pentru fiecare gimnaziu, elevilor din Rădăuţi le-au fost rezervate câte trei burse pe an. Astfel, către anul şcolar 1884/1885, elevilor de la Gimnaziul din Rădăuţi li se acordau 12 burse pe an, care s-au redus la zece după pensionarea lui Neubauer. În următorii ani au mai fost înfiinţate trei burse din partea Societăţii pentru susţinerea elevilor săraci vrednici de la Gimnaziul din Rădăuţi, a câte 42 de florini fiecare[57]. Până în anul 1895, numărul burselor acordate de această societate a ajuns la şapte pe an. Astfel, către anul 1897, când se împlineau 25 de ani de la înfiinţarea Gimnaziului din Rădăuţi, elevii acestei şcoli beneficiau de 19 burse constante, în valoare totală de 979 de florini pe an, la care se mai adăugau câteva burse familiare. În total, în anul şcolar 1895/1896, elevii de la Gimnaziul din Rădăuţi au obţinut 26 de burse, în valoare totală de 1 633 de florini şi 13 craiţari[58].

La începutul sec. al XX-lea, la Gimnaziul din Rădăuţi a crescut şi mai mult ponderea elevilor vorbitori de limbă germană, în special a celor de confesiune mozaică. Astfel, în anul şcolar 1902/1903, din totalul de 375 de elevi, 300 (80% din total) erau germani după limba maternă, faţă de numai 49 (13%) de români, iar 197 de elevi (52,5%) erau de confesiune mozaică[59]. Peste câţiva ani, în anul şcolar 1906/1907, la acest gimnaziu învăţau 342 de elevi, inclusiv 30 de particulari, dintre care 285 erau vorbitori de limbă germană, 50 români, patru polonezi şi trei ruteni. Cei mai mulţi elevi erau de confesiune mozaică (190 sau 55,5%), urmaţi de romano-catolici (72), ortodocşi (55) şi evanghelici (21). Marea majoritate a elevilor (293 sau 85,7%) erau din Bucovina, 39 au venit din Galiţia, cinci – din România. Cei mai mulţi elevi (279 sau 81,6% din total) aveau vârste cuprinse între 12 şi 18 ani. Numai trei elevi erau mai mici de 12 ani, dar erau şi 12 elevi mai în vârstă de 22 de ani[60].

După 1910, când au început să fie deschise clasele paralele româneşti, în cele germane au rămas şi mai puţini elevi români sau de alte naţionalităţi. În anul şcolar 1913/1914, din ajunul războiului, în clasele germane de la gimnaziul rădăuţean învăţau 410 elevi, dintre care 228 (55,6%) erau evrei, 152 (37,1%) – etnici

[57] *Ibidem*, p. 47–48.
[58] *Ibidem*, p. 49.
[59] A.S.C.R., Fond *211*, inv. 1, dosar 6487, fila 56.
[60] *Ibidem*, dosar 8531, fila 12–13.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

germani, numai 24 români, trei ucraineni, doi polonezi şi unul de altă naționalitate; după confesiuni, 228 erau mozaici, 109 – romano-catolici, 40 – protestanți, 28 – ortodocşi şi cinci – greco-catolici[61].

În total, de la înființarea şcolii, în 1872, şi până în anul şcolar 1913/1914, timp de 42 de ani, la Gimnaziul din Rădăuți s-au înscris în total 12 676 de elevi, adică în medie câte aproximativ 300 de elevi pe an. Până în 1885, când s-a înființat clasa a VIII-a, numărul elevilor nu a depăşit 200 pe an, în schimb, după 1895, anual au studiat mai mult de 350 de elevi, cei mai mulți (438) consemnându-se în anul şcolar 1898/1899. Din totalul de 12 676 de elevi, înscrişi anual la gimnaziu, 5 445 (43%) au fost evrei, 3 783 (29,8%) – etnici germani, 2 234 (17,6%) – români, 704 (5,5%) – polonezi, 438 (3,5%) – ruteni, 22 – maghiari, 19 – armeni şi 31 – alte etnii; după confesiuni, 5 445 (43%) au fost mozaici, 3 477 (27,4%) – romano-catolici, 2 564 (20,2%) – ortodocşi, 780 (6,1%) – protestanți, 300 (2,4%) – greco-catolici, 76 – armeni catolici, 42 – armeni ortodocşi[62].

Edificiul şcolar şi materialele didactice

Edificiul Gimnaziului din Rădăuți era o clădire cu etaj, care avea 71,5 m lungime şi 17 m lățime, situat în partea sudică a oraşului. În conformitate cu contractul încheiat la 21 aprilie 1871, acest edificiu a fost pus la dispoziția oraşului până la 1 mai 1890, dar de la 1 mai 1875 autoritățile locale trebuiau să plătească anual pentru chirie suma de 620 de florini. Pentru a soluționa măcar parțial problemele financiare, primăria oraşului a dat în chirie, în 1873, două edificii din curtea clădirii Batalionului din Armata teritorială, care era staționat în Rădăuți. Aceste edificii au fost folosite de unitatea militară ca magazii până la 1 mai 1889, când au fost evacuate şi transmise direcției şcolii[63].

La 1 mai 1890, când a expirat contractul de închiriere cu Ministerul Agriculturii, clădirea gimnaziului a fost răscumpărată de Fondul Bisericesc al Bucovinei la prețul de 47 600 florini. Au urmat câțiva ani de negocieri între Fondul Bisericesc şi autoritățile locale privind procurarea localului respectiv. Primăria Rădăuților, însă, nu dispunea de suma necesară, de aceea, până în 1895 a plătit anual Fondului Bisericesc pentru chirie suma de 1 000 florini, iar apoi de 1 700 florini. Contractul de închiriere a fost înnoit de două ori, în aceleaşi condiții, la 15 aprilie 1899 şi 12 martie 1907[64].

La începutul anilor ’90, când clasele inferioare ale gimnaziului au devenit supraaglomerate, autoritățile locale au reuşit să amenajeze câteva cabinete noi, pentru a înființa secții paralele. În acest scop au fost utilizate cele două edificii din curtea clădirii principale, care până în 1889 au servit drept magazii pentru

[61] Emanoil Isopescu, *op. cit*., p. 73.
[62] *Ibidem*, p. 72–73.
[63] *Ibidem*, p. 34.
[64] *Ibidem*, p. 34–35.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

Batalionul din Armata teritorială. La 6 aprilie 1892, Consiliul local a consimțit ca sala de gimnastică, care până atunci se afla în clădirea principală, să fie mutată în edificiul sud-estic din curte. În locul sălii de gimnastică a fost amenajat un cabinet, unde a fost amplasată secția paralelă a clasei I. În anul următor a fost înființată o nouă secție paralelă, pentru clasa a II-a. În următorii doi ani, însă, din cauza lipsei spațiului necesar, nu au mai fost înființate noi secții paralele. În vara anului 1895, în al doilea edificiu, situat în partea de nord-vest a curții, a fost amenajată o sală de desen şi un nou cabinet, iar în clădirea principală au fost realizate unele modificări, pentru a permite lărgirea spațiului şcolar. În anul şcolar 1896/1897, a fost înființată a treia secție paralelă, dar pentru clasa a IV-a. Ulterior nu au mai fost înființate secții paralele şi pentru clasele superioare. Până în 1914, la Gimnaziul din Rădăuți au ființat opt clase de bază şi câte două sau trei secții paralele numai în clasele inferioare.

După modificările realizate în anii 1892–1896, primăria oraşului Rădăuți nu a mai dispus de surse financiare suficiente pentru a efectua reparații capitale la edificiul gimnaziului. Problema cea mai gravă era la acoperiş, realizat din draniță, care era învechit, iar în timpul ploilor apa ajungea până în cabinetele şcolare. Totodată, din cauza coşurilor joase de pe acoperiş, exista pericolul izbucnirii unor incendii. Primăria s-a adresat de mai multe ori către autoritățile statului, pentru a aloca banii necesari realizării unei reparații capitale a clădirii, dar abia în primăvara anului 1914 guvernul a decis să acorde suma de 80 000 de coroane în acest scop. Izbucnirea războiului a zădărnicit realizarea acestor reparații[65].

Pe parcurs s-a îmbunătățit semnificativ şi baza materială a Gimnaziului din Rădăuți. Pe lângă biblioteca şcolară, la gimnaziu au fost înființate mai multe cabinete pentru anumite obiecte, care au fost completate pe parcurs cu diferite hărți, tabele, planşe, aparate şi alte materiale didactice. O parte dintre aceste materiale erau procurate de către direcția şcolii, altele erau obținute în urma unor donații publice sau particulare.

În primul an şcolar a fost înființată o bibliotecă şcolară, care cuprindea o secție pentru corpul didactic şi alta pentru elevi. Biblioteca pentru învățători conținea mult mai multe volume de cărți şi broşuri decât cea pentru elevi. În primul deceniu de existență, biblioteca şcolară a fost completată cu noi cărți, fără a se realiza un inventar detaliat. Abia în anul şcolar 1883/1884 s-a efectuat prima inventariere a bibliotecii şcolare, dar şi a altor colecții cu materiale didactice. Biblioteca profesorilor conținea, în afară de cărți şi broşuri, mai multe hărți istorice şi geografice de perete, planşe, tăblițe şi programe şcolare. Pe parcurs, în şcoală au fost înființate cabinete de fizică, ştiințele naturii şi matematică, colecții de desene şi monede.

[65] *Ibidem*, p. 36.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

Potrivit inventarierii din 1886, biblioteca pentru învățători conținea 2 414 cărți şi broşuri, 34 hărți de perete, 73 de tăbliţe pentru lecţiile de ştiinţele naturii şi 1 318 programe şcolare, iar biblioteca elevilor avea numai 105 volume. În Cabinetul de ştiinţele naturii erau atunci 765 de obiecte din domeniul mineralogiei, 399 pentru botanică şi 1 460 pentru zoologie, iar Cabinetul de fizică dispunea de 165 de aparate; colecţia de desene avea 546 modele din gips; colecţia de monede – 120 de monede[66].

În următorul deceniu, biblioteca şcolară şi cabinetele şcolare au fost completate cu alte cărţi şi materiale didactice. În 1894, de exemplu, biblioteca învăţătorilor avea în posesie 3 277 de cărţi şi broşuri, 61 hărţi de perete, 97 tăbliţe, 64 planşe istorice şi 3 289 de programe, iar în biblioteca elevilor erau 652 de cărţi. În Cabinetul de ştiinţele naturii se aflau la dispoziţia elevilor 1 830 de obiecte din domeniul zoologiei, 1 098 – despre mineralogie şi 662 – despre botanică, dar şi 25 de aparate microscopice. Şcoala mai dispunea atunci de 481 de aparate pentru fizică, 795 de modele diferite pentru orele de desen, 127 de monede şi 43 de obiecte pentru sala de gimnastică. În această perioadă biblioteca şcolară s-a completat cu mai multe cărţi, donate de fostul profesor al gimnaziului, Severin Jankowski şi istoricul Franz Adolf Wickenhauser. Secţia de zoologie a primit în 1892 o colecţie valoroasă de fluturi de la profesorul Alfred Pawlitschek, iar Cabinetul de fizică a obţinut în 1889 un număr impunător de aparate de la fosta Şcoală reală inferioară din Siret[67].

În 1895, programele şcolare din bibliotecă au fost detaşate într-o secţie aparte şi au fost create cabinete noi de matematică şi arheologie. Pentru bibliotecă şi cabinetele şcolare era responsabil un custode, care concomitent era şi profesor la gimnaziu. Custode al bibliotecii şcolare a fost, din 1883/1884 şi până în 1890, profesorul Severin Jankowski, urmat de Jakob Keller (până în 1892) şi Nikolaus Ustyanowicz. La celelalte cabinete şcolare sau colecţii, custode era, de regulă, profesorul care preda obiectul respectiv.

În 1899 a fost alcătuit un registru alfabetic al cărţilor din bibliotecă. Atunci existau în biblioteca şcolii 1 623 de volume, grupate pe 19 secţiuni. Marea majoritate a cărţilor erau în limba germană, dar erau şi volume în limba română ale autorilor Dimitrie Cantemir, Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Nicolae Bălcescu, George Coşbuc, Bogdan Petriceicu Haşdeu ş.a. De asemenea, în bibliotecă mai exista literatură didactică, manuale şcolare, regulamente, gramatici, dicţionare, enciclopedii, ziare şi reviste[68].

Până la sfârşitul stăpânirii austriece, biblioteca Gimnaziului din Rădăuți a continuat să fie completată cu noi cărţi, broşuri, manuale, ziare, reviste, mai ales în urma unor donaţii. În 1914, biblioteca profesorilor avea 3 708 volume, iar cea a

[66] Gabriel von Mor, *Geschichte der Gründung*, p. 42.
[67] *Ibidem*, p. 42–43.
[68] Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu, *Evoluţia învăţământului la Rădăuţi. Manuale şcolare din Biblioteca Gimnaziului de Stat cezaro-crăiesc*, în „Analele Bucovinei”, an IX, nr. 1, 2002, p. 42–43.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

elevilor – 1 744. Tot atunci mai exista o colecţie de cărţi Sosnovici (1 035 volume), biblioteca Asociaţiei de ajutorare a gimnaziştilor (1 549 volume) şi o colecţie de programe (9 163 de exemplare)[69].

Clasele paralele româno-germane

Până în 1910, elevii români de la Gimnaziul din Rădăuţi au fost obligaţi să studieze toate obiectele în limba germană, cu excepţia lecţiilor de română şi religie ortodoxă. Din această cauză, doar puţini copii de români se înscriau la această şcoală, iar şi mai puţini reuşeau să o absolvească. Pe măsură ce se dezvolta învăţământul primar, şi românii din zona Rădăuţilor au revendicat învăţământ secundar în limba maternă. Primul pas în această direcţie s-a realizat în 1900, când s-a constituit Societatea Internatul de băieţi români ortodocşi din Rădăuţi, în frunte cu arhimandritul Teofil Patraş, egumenul Mănăstirii Putna. Preşedintele acestei societăţi a reuşit să-l convingă pe ţăranul Vasile Marcu din Frătăuţii Vechi să dăruiască suma de 17 000 de coroane, la care s-au adăugat şi alte donaţii mai mici. În iulie 1902, societatea respectivă a procurat în apropiere de gimnaziu un teren, la preţul de 7 300 de coroane, iar în 1904 Fondul Bisericesc a mai donat un teren din apropiere. Pe acest teren a fost construit, în vara anului 1905, un internat pentru băieţi români. Acest internat a fost inaugurat la 1 septembrie 1905, cu peste 30 de elevi[70].

După deschiderea acestui internat, reprezentanţii românilor au revendicat înfiinţarea la Gimnaziul din Rădăuţi a unor clase paralele cu limba română de instruire. Pentru aceasta au militat şi s-au remarcat în mod deosebit învăţătorul George Popadiuc şi deputatul Teofil Simionovici. Consiliul Şcolar Provincial, în şedinţa din 14 mai 1909, s-a adresat către Ministerul Cultelor şi Învăţământului cu propunerea de înfiinţare la Gimnaziul din Rădăuţi a unor clase paralele româneşti, cu o conducere pedagogică separată. La începutul anului 1910, Comitetul Internatului de băieţi români a decis să lărgească clădirea edificiului, pentru a permite adăpostirea şi a claselor paralele româneşti. După realizarea acestor condiţii, ministerul de resort a decis, la 4 iulie 1910, deschiderea claselor paralele române, începând cu 1 septembrie 1910.

Examenele de admitere s-au organizat în zilele de 9–11 septembrie, fiind admişi în clasa I 137 de elevi. În această clasă paralelă a trecut şi o parte dintre elevii români, care un an au învăţat în clasa germană, pierzând un an de studiu[71]. Concomitent s-a înfiinţat şi o clasă pregătitoare. Primii doi profesori ai secţiei române au fost Vasile Cârdei şi Calistrat Şotropa, iar în octombrie au mai venit

[69] *Ibidem*, p. 43.
[70] Emanoil Isopescu, *op. cit*., p. 40.
[71] Petru Bejenaru, *op. cit.*, p. 23.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

Leonida Bodnarescul, care a devenit diriginte, şi Emanoil Isopescul. Deoarece numărul elevilor era foarte mare, chiar din primul an s-au deschis trei secţii pentru clasa I. Potrivit primului anuar al acestei secţii româno-germane, la începutul anului şcolar, în clasa pregătitoare şi în clasa I s-au înscris în total 153 de elevi, iar la sfârşitul anului şcolar au rămas 115, toţi români de confesiune ortodoxă. Atunci erau 26 de elevi în clasa pregătitoare şi 89 în clasa I (32 în I A, 29 în I B şi 28 în I C)[72].

Deşi toţi elevii din Secţia paralelă a gimnaziului erau români, doar o parte dintre obiecte au fost predate în română. Potrivit ordinului ministerial, în afară de limba română şi religia ortodoxă, în română urmau să mai fie predate obiectele matematică şi limba latină, ca şi la celelalte trei gimnazii româno-germane deja existente în Bucovina. Deoarece mulţi elevi ştiau foarte slab germana, orele de limbă germană au fost mărite până la opt pe săptămână, în clasa pregătitoare, şi şase pe săptămână, în clasele I şi a II-a, urmând ca din clasa a III-a să se înveţe câte patru ore săptămânal[73].

În anul şcolar 1910/1911, în clasa pregătitoare a Secţiei române, elevii au avut câte 30 de ore pe săptămână (zece de germană, opt de română, patru de matematică, câte două de religie, caligrafie şi gimnastică, câte o oră de geografie şi istorie naturală), iar în clasa I – 29 de ore (opt de latină, cinci de germană, patru de română, trei de matematică, câte două ore de religie, geografie, istorie naturală şi gimnastică, precum şi o oră de caligrafie). Diriginte al secţiei româno-germane de la Gimnaziul din Rădăuţi a fost Leonida Bodnarescul. Atunci activau la această secţie patru profesori titulari şi suplinitori (Emanoil Isopescul, Calistrat Şotropa, Vasile Cârdei şi Mihai Vicol), precum şi profesorii auxiliari Ioan Chelariu, Ioan Tiron şi Theodor Maader[74].

În vara anului 1911, Societatea Internatul de băieţi români ortodocşi din Rădăuţi a construit un nou edificiu, care cuprindea două clase, o sală de gimnastică şi capela şcolară. La 7 februarie 1912, această societate a încheiat cu statul un contract, pe o perioadă de cinci ani, prin care obţinea o subvenţie de 30 000 de coroane şi o chirie anuală în sumă de 3 000 de coroane. Cu aceşti bani s-a amenajat edificiul şcolar, ceea ce a asigurat cu spaţiu necesar secţia româno-germană a gimnaziului[75]. În următorii ani s-a înfiinţat câte o clasă nouă, astfel că la sfârşitul anului şcolar 1913/1914 existau deja câte două secţii paralele pentru clasele I–III şi o singură secţie în clasa a IV-a. Numărul elevilor a crescut constant, ajungând la 210 în 1914[76].

[72] Leonida Bodnarescul, *Anuarul I al Secţiei româno-germane a Gimnaziului de stat din Rădăuţi pe 1-lea an şcolar 1910–1911*, Rădăuţi, 1911, p. 34.
[73] Emanoil Isopescu, *op. cit*., p. 44.
[74] Leonida Bodnarescul, *op. cit*., p. 14–15.
[75] Emanoil Isopescu, *op. cit*., p. 43.
[76] *Ibidem*, p. 43, 73.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

La 10 aprilie 1914, Ministerul Cultelor şi Învăţământului a emis ordinul de transformare a acestor clase paralele în Secţia româno-germană a Gimnaziului de Stat din Rădăuţi şi despărţirea, în privinţă administrativă, de instituţia principală. Tot atunci s-a dispus înfiinţarea treptată a claselor superioare, începând cu anul şcolar 1914/1915[77].

Înfiinţarea claselor paralele române la Gimnaziul din Rădăuţi a avut un rol foarte important pentru populaţia românească din această parte a Bucovinei. Majoritatea elevilor erau din oraşul şi districtul Rădăuţi, dar veneau la studii şi copii din districtele vecine. Astfel, în 1913, la secţia românească a gimnaziului învăţau 33 de copii din oraşul Rădăuţi, 31 din Horodnicul de Sus, 17 din Horodnicul de Jos, 11 din Frătăuţii Vechi, 10 din Bilca, câte opt de la Sucevița şi Volcineţ, câte şapte de la Gălăneşti şi Volovăţ, câte şase de la Costişa şi Vicovul de Sus, câte cinci de la Burla, Frătăuţii Noi, Marginea, Voitinel şi Pârteşti[78].

Până la izbucnirea războiului, secţia românească a gimnaziului rădăuţean a stabilit legături cu românii din afara Bucovinei, fiind vizitată, la 14 aprilie 1912, de 15 profesori şi 35 de elevi ai Şcolii Normale „Vasile Lupu” din Iaşi, iar la 11 iulie 1914, de patru profesori şi 27 de elevi de la Gimnaziul din Huşi. De asemenea, mai multe personalităţi importante au fost în vizită la această şcoală. Astfel, secţia românească a fost vizitată de mitropolitul Bucovinei, Vladimir de Repta (la 12 septembrie 1912), de profesorii universitari Ion Nistor şi Sextil Puşcariu (la 1 iunie 1913), de profesorii ardeleni Onisifor Ghibu, inspector şcolar în Sibiu, şi Iuliu Maior, profesor la Blaj (la 10 iunie 1914)[79].

Dirigintele Leonida Bodnarescul a înfiinţat şi o bibliotecă şcolară, donând în acest scop propria sa bibliotecă. În 1914, biblioteca profesorilor de la secţia româno-germană a gimnaziului dispunea de 728 de volume, iar biblioteca elevilor – 505. În cadrul secţiei exista şi o *Biblioteca pauperum*, cu manuale şi volume de literatură didactică, pe care elevii le puteau împrumuta pentru un an de zile. Din 210 elevi înscrişi atunci la şcoală, 184 au solicitat 1 334 de volume, iar de la *Biblioteca pauperum*, 206 elevi au împrumutat 616 cărţi didactice[80].

La sfârşitul anului şcolar 1913/1914, la Secţia româno-germană a Gimnaziului din Rădăuţi învăţau 215 elevi, inclusiv zece fete. În clasa pregătitoare erau 25 de elevi. Conducător al secţiei era în continuare profesorul Leonida Bodnarescul. La această secţie activau profesorii titulari Emanuil Isopescul, Nicolae Bucaciuc, Dimitrie Repta şi Teodor Zub, învăţătorii suplinitori

[77] „Bukowinaer Post”, Czernowitz, nr. 3138, 3 mai 1914, p. 5.

[78] George Tofan, *În ce măsură alimentează satele noastre şcolile secundare din ţară?*, în „Şcoala”, an IV, nr. 4–5, aprilie–mai 1913, p. 181–182.

[79] Emanoil Isopescu, *op. cit*., p. 44–45; Petru Bejenaru, *op. cit*, p. 23.

[80] Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu, *op. cit.*, p. 43.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

Teodor Huțan, Alexandru Candrea, George Lupu şi Sergie Şutu. Învățător la clasa pregătitoare era Mihai Vicol, iar George Urmă preda lecțiile de gimnastică[81].

Gimnaziul din Rădăuți în timpul războiului

În timpul războiului, Gimnaziul din Rădăuți a funcționat cu întreruperi, în anii 1914–1916. Din cauza situației complicate din Bucovina, Consiliul Şcolar Provincial a decis amânarea deschiderii noului an şcolar pentru 12 octombrie 1914. Totuşi, nici această dată nu a putut fi respectată, iar cursurile s-au deschis abia la 16 noiembrie şi au continuat până la 30 decembrie. Directorul gimnaziului, Gabriel von Mor, a cerut, la 30 noiembrie 1914, să i se acorde concediu pe motiv de boală, iar ulterior s-a pensionat. El a rămas să locuiască în continuare la Rădăuți. La 4 decembrie 1914, Consiliul Şcolar Provincial l-a numit pe profesorul Ioan Chelariu în funcția de director al gimnaziului, el fiind cel mai în vârstă profesor de la această instituție.

Prima ocupație rusească a oraşului Rădăuți a ținut ceva mai mult de o lună, de la 30 decembrie 1914 până la 7 februarie 1915. În această perioadă, cel mai mult a suferit edificiul principal al gimnaziului, unde a fost staționată armata rusă, iar sala de gimnastică şi unele clase au fost transformate în grajduri pentru cai şi vite. După revenirea trupelor austriece, procesul de învățământ a fost reluat la 8 aprilie şi a continuat pe parcursul întregii veri, până la 31 august 1915.

După o scurtă vacanță de numai două săptămâni, anul şcolar 1915/1916 a început la 16 septembrie şi au fost ținute lecții, fără întreruperi mari, până la 19 iunie 1916. Deşi în condiții de război, elevii au reuşit să învețe şi să absolvească clasele, pe parcursul anilor şcolari 1914/1915 şi 1915/1916. Totuşi, rezultatele didactice au fost mai slabe decât în condițiile normale de până la război. În 1915, la instituția principală au învățat 417 elevi, dintre care 299 elevi oficiali şi foarte mulți particulari (118). În anul următor s-a redus semnificativ mai ales numărul elevilor particulari. În 1916, în clasele germane au fost instruiți 342 de elevi oficiali şi numai 21 particulari. În clasele româneşti au învățat 137 de elevi, în 1915 – 152, inclusiv 12 particulari, în 1916[82].

În această perioadă mai mulți profesori, dar şi elevi din clasele superioare, au fost mobilizați pe front. De la secția română s-au făcut mobilizări la 1 august 1914 (Ioan Covaşă, Teodor Huțan, Emanoil Isopescul, George Lupu, Dimitrie Repta, George Urmă şi Albert Kollmann) şi la 12 decembrie 1914 (Nicolae Bucaciuc, Sergie Şutu, Teodor Zub). În decursul anului 1915 au mai fost luați pe front Aurelian Morariu şi Alexie Procopovici[83].

[81] *Deutschsprachige Quellen*, p. 66–67.
[82] Emanoil Isopescu, *op. cit*., p. 73.
[83] *Ibidem*, p. 49.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

A doua ocupație rusească a orașului Rădăuți a urmat de la 20 iunie 1916 până la 5 august 1917[84]. În această perioadă, edificiul internatului şi cel al Secției române au suferit mai puțin decât clădirea instituției principale. Trupele austro-germane au recuperat Rădăuții la 5 august 1917. Însă, învățământul nu a fost reluat, fiindcă edificiile şcolare au servit ca adăpost, de această dată pentru militarii germani şi austrieci. Cursurile la Secția română au fost reluate abia la 8 mai 1918, sub conducerea profesorului Dimitrie Vasilovici, dar mai multe obiecte în clasele superioare nu au fost predate din cauza lipsei profesorilor. Anul şcolar s-a încheiat la 22 septembrie. Atunci s-au organizat şi primele examene de absolvire de la Secția română, preşedinte al comisiei de examinare fiind inspectorul şcolar Constantin Mandicevschi.

Anul şcolar 1918/1919 a început la 15 octombrie 1918, în ambele secții ale gimnaziului. Între timp s-a produs prăbuşirea Monarhiei Austro-Ungare, iar Bucovina s-a unit cu România. După unire a fost reorganizat şi Gimnaziul din Rădăuți. La 16 iunie 1919, secția română este declarată independentă, devenind oficial Liceul ,,Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți, în frunte cu directorul Emanoil Isopescu[85]. În anul şcolar 1919/1920, clasele române au devenit clase principale, iar cele germane au fost transformate în paralele, trecându-se la lichidarea treptată a acestora. Deja în anul 1922, la Liceul din Rădăuți existau 12 secții românești, frecventate de 304 elevi, dintre care 269 români, 14 evrei, 13 germani, cinci polonezi, doi maghiari şi un ucrainean, şi numai şase secții germane, unde învățau 185 de elevi, inclusiv 115 evrei, 63 germani, trei ucraineni, doi români şi doi polonezi[86].

Anexă

Elevii de la Gimnaziul din Rădăuți

Anul şcolar	Filiala	Nr. clase	Total elevi	După limba maternă				După confesiuni			
				germani	români	ruteni	po-loni	catolici	ortodocşi	evang.	mozaici

[84] *Ibidem*, p. 49.
[85] Petru Bejenaru, *op. cit.*, p. 24.
[86] Emanoil Isopescu, *op. cit*., p. 73.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

1872/73	germ	1	75	43	12	6	14	47	15	1	11
1873/74	germ	2	94	51	23	10	8	39	29	3	23
1874/75	germ	3	114	68	29	6	9	51	32	3	28
1875/76	germ	4	132	69	43	7	10	49	46	5	29
1876/77	germ	4	123	69	33	9	10	53	39	6	24
1877/78	germ	4	125	67	34	8	13	60	34	5	24
1878/79	germ	4	112	61	37	7	6	44	37	7	23
1879/80	germ	4	137	67	52	5	11	58	48	7	23
1880/81	germ	4	143	65	43	21	10	51	54	9	26
1881/82	germ	5	147	74	44	12	16	63	50	5	29
1882/83	germ	6	181	93	57	13	18	68	64	11	37
1883/84	germ	7	184	94	57	8	25	75	65	7	37
1884/85	germ	8	191	97	64	8	19	75	64	9	43
1885/86	germ	8	202	108	60	5	24	76	62	11	50
1886/87	germ	8	216	117	62	9	26	85	69	12	50
1887/88	germ	8	217	112	61	19	22	74	76	11	54
1888/89	germ	8	232	128	58	19	23	78	75	9	67
1889/90	germ	8	235	138	57	17	21	82	69	14	69
1890/91	germ	8	243	141	56	17	25	80	68	16	78
1891/92	germ	8	265	163	54	19	28	86	69	12	98
1892/93	germ	8	304	203	55	20	25	102	68	17	117
1893/94	germ	8	320	222	55	17	25	115	64	18	123
1894/95	germ	8	396	271	72	22	27	127	85	22	161
1895/96	germ	8	406	281	77	23	23	129	87	30	159
1896/97	germ	8	432	302	80	22	24	128	98	25	181
1897/98	germ	8	435	314	84	18	17	123	99	24	188
1898/99	germ	8	438	331	75	16	16	120	88	24	206
1899/00	germ	8	428	316	75	16	19	127	88	17	194
1900/01	germ	8	410	301	76	14	17	114	91	21	184
1901/02	germ	8	384	299	61	9	14	109	69	20	185
1902/03	germ	8	375	300	49	8	17	97	58	23	197
1903/04	germ	8	378	298	53	10	15	92	59	19	206
1904/05	germ	8	371	296	57	6	11	84	61	21	203
1905/06	germ	8	342	282	50	4	6	76	58	25	183
1906/07	germ	8	342	285	50	3	4	75	55	21	190
1907/08	germ	8	359	296	53	1	9	90	58	21	190
1908/09	germ	8	389	322	54	2	10	100	58	25	206
1909/10	germ	8	402	338	50	2	11	99	62	25	215
1910/11	germ	8	430	367	51	1	10	107	57	30	233
	g/rom	1	92	–	92	–	–	–	92	–	–
1911/12	germ	8	415	366	44	2	2	102	50	37	222
	g/rom	2	144	–	144	–	–	–	144	–	–
1912/13	germ	8	408	365	34	2	5	97	42	38	227
	g/rom	3	179	–	179	–	–	–	179	–	–

Surse: 1. Pentru anii 1872/1873–1880/1881 au fost selectate date din *Statistisches Jahrbuch* pentru anii: 1872, p. 28; 1873, p. 30; 1874, p. 30; 1875, p. 38; 1876, p. 84; 1877, p. 94; 1878, p. 96; 1879, p. 96; 1881, p. 102; pentru anii 1881/1882–1913/1914 au fost selectate date din diferite volume ale revistei ,,Oesterreichsche Statistik": vol. 3.2, p. 38–39; vol. 9.1, p. 36–37; vol. 12.3, p. 36–37; vol. 16.2, p. 36–37; vol. 18.2, p. 36–37; vol. 21.1, p. 36–37; vol. 22.4, p. 36–37; vol. 25.3, p. 36–37; vol. 28.4, p. 36–37; vol. 35.4, p. 36–37; vol. 38.4, p. 36–37; vol. 44.4, p. 36–37; vol. 48.4, p. 36–37; vol.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

51.1, p. 36–37; vol. 52.3, p. 36–37; vol. 54.2, p. 36–37; vol. 55.4, p. 38–39; vol. 62.1, p. 38–39; vol. 68.3, p. 40–41; vol. 70.3, p. 40–41; vol. 73.1, p. 40–41; vol. 76.1, p. 38–39; vol. 77.2, p. 38–39; vol. 79.3, p. 38–39; vol. 86.2, p. 40–41; vol. 91.2, p. 44–45; vol. 93.1, p. 50–52; ediție nouă, vol. 7.3, p. 64–66; vol. 8.2, p. 64–66; vol. 11.3, p. 64–66; vol. 14.3, p. 74–75.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)

GIMNAZIUL DE STAT DIN RĂDĂUȚI (1872-1918)

CONSTANTIN UNGUREANU

Das Staatsgymnasium in Radautz (1872–1918)

(*Zusammenfassung*)[*]

Das Staatsgymnasium in Radautz wurde am 1. Oktober 1872 feierlich eröffnet. Bis 1878 funktionierte diese Schule als ein Realgymnasium. Im September 1881 wurde es zum Obergymnasium und allmählich wurden die 5., 6., 7. und 8. Klasse eröffnet. Die Unterrichtssprache war Deutsch, aber die Fächer Rumänisch und (orthodoxe) Religion wurden auf Rumänisch unterrichtet. Im Laufe der Jahren 1872–1914 hatte das Gymnasium folgende Direktoren: Ernst Rudolf Neubauer (1872–1883), Heinrich Klauser (1883–1895) şi Gabriel von Mor (1895–1914), alle deutscher Herkunft. Die meisten Lehrer waren der deutschen Sprache mächtig, weil sie aus verschiedenen österreichischen Provinzen kamen. Die Schüler waren hauptsächlich deutscher und jüdischer Herkunft und die Anzahl der rumänischen Schüler war 60–70 pro Jahr. Seit 1910 wurden rumänisch-deutsche Parallelklassen eröffnet, wo alle Schüler rumänischer Herkunft waren. In diesen Klassen wurden einige Fächer (Rumänisch, Latein, Mathematik, ortodoxe Religion) in rumänischer und die restlichen in deutscher Sprache unterrichtet. Nach der Vereinigung der Bukowina mit Rumänien wurde das Radautzer Gymnasium zum „Eudoxiu Hurmuzachi"-Lyzeum mit rumänischer Unterrichtssprache.

Schlüsselwörter: Bukowina, Radautz, Mittelschulwesen, Staatsgymnasium.

[*] Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

BDD-A32924 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:24 UTC)